

Nr 82

Forum navale

Sjöhistoriska Samfundets tidskrift
2025

Utgiven med stöd av Sune Örtendahls stiftelse
och Ebbe Aspengrens fond

© Sjöhistoriska Samfundet och författarna
Grafisk form: Jenny Rosenius Text & Form AB
Tryck: TMG Sthlm, 2025
ISSN (tryckt): 0280–6215
ISSN (elektroniskt): 2002–0015

Sjöhistoriska Samfundet

- har som målsättning att bidra till utforskandet av sjöhistorien, i första hand den svenska, i alla dess sammanhang och former.
- utger tidskriften Forum navale samt skrifter som ingår i Forum navales skriftserie
- anordnar sammankomster för medlemmarna med föredrag i sjöhistoriska ämnen
- förvaltar Sune Örtendahls stiftelse som stödjer publiceringen av Forum navale och skrifter som ingår i Forum navales skriftserie

Adress

Sjöhistoriska Samfundet
c/o Liljewalch
Scheelegatan 11
112 28 Stockholm
e-post: info@sjohistoriskasamfundet.se

Tidigare nummer av Forum navale finns att tillgå i fulltext på Samfundets hemsida.

Hemsida

www.sjohistoriskasamfundet.se

Årsavgift

300 SEK. Sjöhistoriska Samfundets plusgiro: 15 65 19-1

Forum navales redaktion

Redaktör Thomas Taro Lennerfors e-post: thomas.lennerfors@angstrom.uu.se
Bitr. redaktör Mirja Arnshav e-post: mirja.arnshav@live.com
Bitr. redaktör Matilda Jarl e-post: Matilda.Jarl@nordiskamuseet.se
Bitr. redaktör Andreas Linderöth e-post: linderötha@gmail.com

Forum navale
c/o Thomas Taro Lennerfors
Institutionen för samhällsbyggnad och industriell teknik
Avdelningen för industriell teknik
Box 169
751 04 Uppsala

"Amiralens byxor"

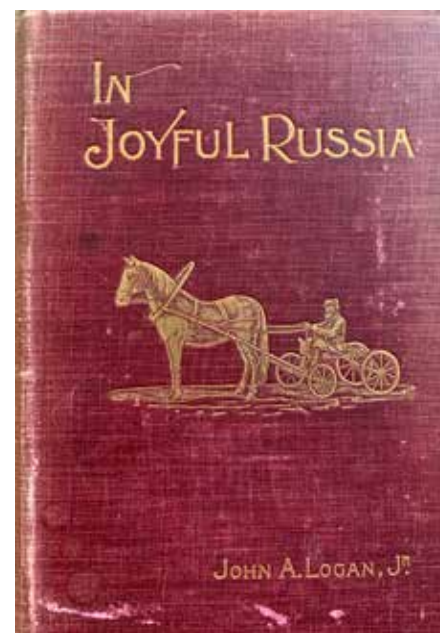
– en bokarkeologisk utflykt om amiral de Kantzow

Carl-Magnus Stolt

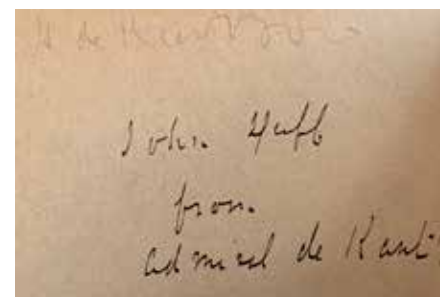
Jag minns inte riktigt när och hur jag fick tag på boken *In Joyful Russia* (1897). Den var sonderläst, lätt sonderfallande och med lös rygg. Författaren John A Logan skrev entusiastiskt om Ryssland och dess framtid. Hans tillägnan till hustrun och barnaskaran är rörande, särskilt med facit i hand. Två år efter det att boken kom ut dog nämligen författaren i strid, och hustrun fick hans postuma hjältemedalj.

Bokens ämne och dess författare i all ära, men det är något annat som fångar mitt intresse när jag en sommarkväll åter tar fram *In Joyful Russia*. På ett försättsblad har någon skrivit något. Vad står det? Vem har skrivit?

Carl-Magnus Stolt (f. 1957) är läkare, författare, professor emeritus i medicinsk humaniora. Hans senaste bok var *SOS Macona* (2024). Bor på Kattegatts strand i halländska Frillesås.

Det vackra omslaget till boken "*In Joyful Russia*" (1897) av John A. Logan Jr.

På ett av försättsbladen till boken "*In Joyful Russia*" har amiral Herbert de Kantzow skrivit sitt namn i blyerts och sedan gävoadresserat den till John Hubb.

Böcker har som bekant sina öden.

Jag kallar det bokarkeologi. Med det menar jag att hitta livsberättelser och sammanhang i det förflutna med utgångspunkt från namnteckningar och andra spår i böcker. Det kan vara dedikationer, marginalanteckningar eller något annat som gör just den boken unik – och ger den en exemplarspecifik aura. De konkreta spåren innebär en känsla av närhet som kallas autenticitet. Från dessa spår vecklar det ibland ut sig en historia om en människa i det förflutna som uppenbart haft just den boken i sina händer.¹

Jag granskar länge anteckningarna på försättsbladet i mitt exemplar av *In Joyful Russia*. De är delvis svårtydda. Högst upp står det med tunn blyerts "H. de Kantzow" och därunder med mer kraftfullt bläck att boken är från "Admiral de Kantzow". Ordet "Admiral" har han liksom delat upp i tre delar. Det tog tid innan jag fattade det.

Vem amiralen gav boken till är det mest svårtydda, men kanske står det "John Hubb".

Anteckningarna väcker bokarkeologen i mig. Det faktum att en amiral vid namn de Kantzow haft just denna bok i sina händer öppnar plötsligt en lucka i tiden.

Boken i min hand blir biljetten till en tidsresa som tar mig till 1800-talet och till en begåvad syskonskara som förenade litteratur och en vurm för ett liv inom flottan.

Amiralens släkt – hans egensinniga, litterära bröder

Släkten som fick namnet von Kantzow invandrade från Pommern till Sverige och blev adlad på 1800-talets början.

Amiralens farfar hette Johan Albert och var bland mycket annat svensk konsul i Lissabon. När Frankrike under Napoleon invaderade pyreneiska halvön tvingades den portugisiska kungafamiljen fly till sitt lydland Brasilien. Johan Albert följde med och upprätthöll tät kontakt med de kungliga.²

Hans son Carl Adolf tog över efter pappan som svensk generalkonsul i Lissabon och gifte sig med Emma Bosanquet, dotter till chefen för Bank of England. Han ändrade namnet von Kantzow till det mer internationellt och tyngre klingande ”de Kantzow”. Carl Adolf de Kantzow belönades av den portugisiska kungen med upphöjelse till baron de S:t George. Det var för både sina och pappan Johan Alberts insatser. Carl Adolf dog under en spavistelse i Tyskland 1867. Tillsammans med Emma hade han sex söner och två döttrar.

Den äldste sonen hade det långa namnet Edvard Bosanquet S:t George de Kantzow (1826–1905). Han ärvde således pappans S:t George titel. Edvard blev svensk diplomat och var dessutom poetiskt begåvad, eller åtminstone poetiskt intresserad... Han skrev förutom två diktsamlingar även ofta sina diplomatiska depecher på vers. Förutom en roman skrev han också dikter. Hans sista diktsamling, *Alprosa*, kom ut 1901 och kan läsas i sin helhet på Litteraturbankens hemsida.³ Edvard dog i Stockholm 1905.

Näst äldst i syskonskaran var Alfred de Kantzow (1827–1919). Precis som de flesta i släkten blev han först militär och tjänstgjorde för England i de indiska trupperna. Men redan innan han fyllt trettio år lämnade han den militära banan – för att ägna sig åt poetiskt författarskap. Han flyttade till England, gifte sig och blev pappa till sex barn. Hans vänskap med författaren John Cowper Powys (1871–1963) är omskriven. Cowper

Powys var på sin tid ett stort litterärt namn, flera gånger aktuell i diskussionerna rörande Nobelpriset i litteratur.

Alfred de Kantzow var omtalad för sin excentriska livsstil och bohemiska läggning. Mellan honom och den betydligt yngre Cowper Powys uppstod en mångårig, varm och nära vänskap. De tog långa promenader tillsammans under vilka de diskuterade poesi och filosofi. Cowper Powys blev lärjunge till den gamle bohemen och var till slut den som såg till av Alfreds dikter gavs ut i två diktsamlingar: *Ultima Verba* (1901), och *Noctis Susurri* (1906).⁴

Näste bror hette Walter Sidney de Kantzow (1831–1927). Han blev marinofficer och som befälhavare deltog han i det ryska Krimkriget på 1850-talet. Han deltog också i den brittiska flottans arbete för att förhindra slavtransporter från Afrika till Amerika. Som vi senare skall se var också amiral Herbert de Kantzow aktiv i denna verksamhet.

Näst yngst av bröderna var Charles Alphonse de Kantzow (1835–1927). Han gjorde också en militär karriär för England. För sitt arbete i Bengalen, där han slog ner ett indiskt uppror, fick han tapperhetsmedalj. Hans hjälteinsats blev omskriven i både böcker och tidningar. I motsats till dessa hyllningar attackerades han av ingen mindre än Karl Marx som i en bok beskrev honom som brutal.⁵

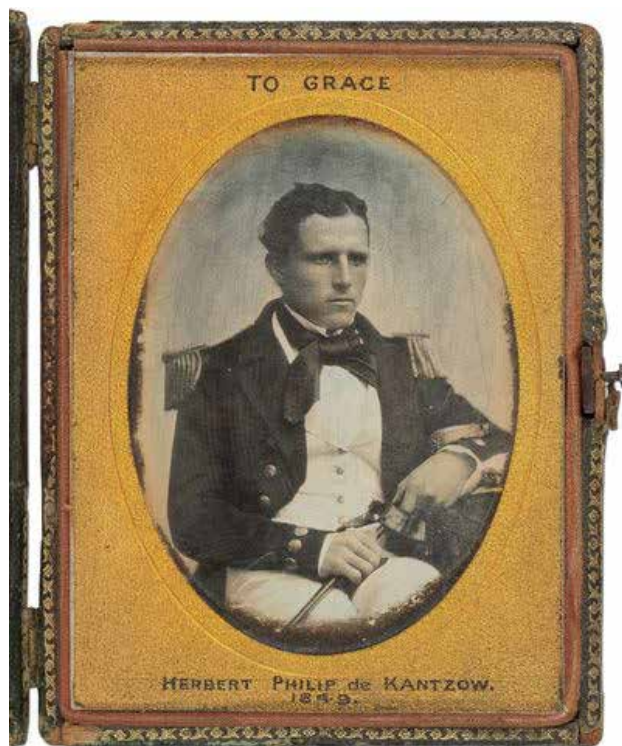
Sist ut av Herberts bröder är Henry Ives de Kantzow (1837–1895), som också blev marinofficer. Av Herberts systrar dog Florence som spädbarn och Rosette (1832–1905) gifte sig med den svenske adelsmannen Gustaf Leijonhufvud.

Amiral Herbert de Kantzow

Vi är nu framme vid amiralen som ägt boken som föranlett detta utforskande.

Herbert Philip var född 1829 och gjorde som så många av sina bröder karriär inom den brittiska flottan. På sin 19-årsdag tog han värvning vid den engelska marinen.

Han steg snabbt i graderna. Ett år senare blev han ”lieutenant” och då lät han porträttera sig i ett så kallat daguerrotyp-fotografi.⁶

Daguerrotypyporträtt av Herbert Philip de Kantzow, 1849. Porträttet är från William J. Schultz samling och utlagt på internet av den Amerikanska antikvariska bokhandlarföreningen (ABAA).

Daguerrotyp-porträttet sitter ännu i sitt ursprungliga läder-etui. Vid denna tidpunkt, 1849, var Herbert de Kantzow nybliven löjtnant och tjänstgjorde vid Royal Navy's *West Africa Squadron*. Det brittiska parlamentet hade sedan början av 1800-talet försökt bekämpa slavhandeln från Afrika till Amerika. Marinofficeren Herbert de Kantzow blev en av de befälhavare som såg till att parlamentets beslut förverkligades. Han var känd för att vara en nitisk och välinformerad kapten med stor kunskap om hur man skulle bekämpa "The slave trade". I början av 1850-talet patrullerade Herbert den brasilianska kusten som kapten på fartygen *Cormorant* och *Sharpshooter*.

Daguerrotypen av Herbert de Kantzow lär vara unik – kanske den enda av en namngiven kapten från den brittiska kampen mot slavtransporter under 1800-talets mitt.⁷

Herbert de Kantzows amiralsfrack samt hatt, byxor och epåletter med metallbroderi i halvrelief, samt fransar av grov guldbuljon. Foto: Armémuseum

"To Grace, Herbert Philip de Kantzow 1849" står det på porträttet. Sannolikt skrivet av Kantzow själv och riktat "to a sweetheart or female relative", enligt den amerikanska antikvariska bokhandlarföreningen. Herbert får framöver en dotter som döps till Grace, men hon kommer till världen först 1869, alltså tjugo år senare. Så kanske hade den 20 år unge marinofficeren Herbert en kärlek som hette Grace, eller så gav han långt senare fotot till sin dotter, och skrev då dit "To Grace".

Som kapten och befälhavare tjänstgör Herbert under senare delen av 1850-talet och på 1860-talet på marina stridsfartyg som *Impérieuse* och *Conqueror*.⁸ Den sistnämnda var en kombinerad ångare och segelfartyg, tungt bestyckad. Den förliste 1861 vid Bahamas, men det är oklart om Herbert var ombord då.

År 1866 gifte sig Herbert med Ellen Teodosia Yatman. Hon var dotter till en förmögen engelsman. Bröllopet ägde rum den 21 april i Neapel, med utsikt mot Capri över Neapelgolven.⁹

Herberts marinofficerskarriär kröntes med amiralsutnämningen 1888. Han var då 59 år gammal. Precis som flera av sina bröder hade Herbert också litterära ambitioner. År 1875 gav han ut en reseskildring: *Summer Days in Auvergne* som alltså är en läsvärd landskapsskildring.¹⁰

Herbert och Ellen Teodosia fick tre barn. Året efter bröllopet föds ett gossebarn som får namnet Herbert efter pappan. Men lille Herbert dör redan som spädbarn. Två år senare, 1869, får paret tvillingar som döps till Grace och Nora. Nora blir ogift men Grace gifter sig med en svensk släkting, Albert von Kantzow. Det är i samband med att Albert gör en studieresa till England 1895 som de träffas och kort därpå gifter sig. De flyttar till Sverige och 1896 föds deras son som får namnet Johan Albert. Han blir senare i livet en duglig svensk statstjänsteman och ekonom på Riksförsäkringsanstalten, som Försäkringskassan hette på den tiden. Det var också han som senare överlämnar sin morfars, amiralens, uniformsfrack till Armémuseum i Stockholm.¹¹

Avslutning

Amiralen Herbert de Kantzow var i 70-årsåldern när boken *In Joyful Russia* kom ut 1897. Namnteckningen i svag blyerts i boken är troligen hans. Senare gav han bort boken till John Hubb och undertecknade med "Admiral de Kantzow".

Amiral Herbert de Kantzow går ur tiden den 12 maj 1915. Då bor han i sitt hus i Kensington i London och ett världskrig pågår. Han får sin grav på Willesdens gamla kyrkogård i London.

Det finns en osäkerhet rörande tolkningen av efternamnet för John Hubb. Men om Hubb stämmer: Vem var då John Hubb som fick boken av amiral de Kantzow?

Kanske är en spekulation tillåten. Jag hittar ingen John Hubb när jag sökt i olika arkiv. Kan det ha varit så att Hubb är en förkortning för Hubbard? Den engelske amiralen Herbert de Kantzow hade internationella vänner i marina kretsar. Samtida med honom var den amerikanske amiralen John Hubbard (1849–1932). De hade förmodligen kontakt med varandra och till exempel tycks det som om de båda deltog på ett möte om livbåtar 1902, arrangerat av Royal National Life-Boat Institution.¹² Så kanske var det den amerikanske amiralskollegan John Hubbard som fick boken. Men det förblir en spekulation. Frågan hur boken hamnade i Sverige förblir också obesvarad.

Den bokarkeologiska utflykten tar slut här.

Jag läser boken *In Joyful Russia* från 1897 och drabbas av författaren John Logans slutord. Han skriver optimistiskt om Rysslands framtid som ett fritt kulturland. Med facit i hand vet vi tyvärr bättre, men hoppet måste få leva kvar.

Litteraturförteckning

De Kantzow, Herbert. *Summer days in Auvergne* (1875), British Library Historical Print Editions History of Travel, 2023.

Logan, John A. *In Joyful Russia*, 1897.

S:t George de Kantzow, Edvard. *Alprosor. Dikter* (1898). (Faksimil i Litteraturbanken.se).

Stolt, C-M. "Bokarkeologen Om spår i böcker och begreppet autenticitet". *Nya Argus nr 10-12*. 2023.

Åberg Alf. *De första utvandrarna. Svenskars öden och äventyr i Nord- och Sydamerika*, 1984.

Noter

¹ Stolt, 2023.

² Åberg, 1984.

³ S:t George de Kantzow, E., 1898.

⁴ Portslade in the Past: Portslade Poet – Alfred de Kantzow (1827–1919) (portsladehistory.blogspot.com)

⁵ Notes on Indian history (664–1858) (marxists.org)

⁶ Det är den amerikanska antikvariska bokhandlarföreningen som lagt ut daguerrotypen som är från William J. Schultz samling: Quarter-Plate Daguerreotype of Herbert Philip de Kantzow, Captain of an Atlantic Slave Trade Suppression Ship in the West Africa Squadron. 1849 by KANTZOW, Herbert Philip de | Search for rare books | ABAA

⁷ Enligt The Antiquarian Booksellers' Association of America.

⁸ Källa: "Biography of Herbert Philip De Kantzow R.N." (pdavis.nl)

⁹ Källa: Adelsvapen.com

¹⁰ De Kantzow, H. (1875), 2023.

¹¹ Se <https://digitaltmuseum.se/011024368743/langbyxor>

¹² THE LIFE-BOAT. JOURNAL, May 1902 0204.pdf (windows.net)